

MUST-TOONEKUREST JA KOTKASTEST

LKÜ "Kotkas" on must-toonekure, kalakotka ning väike-konnakotka seiret läbi viinud igal aastal. Tänavune nõndanimetatud tibude lugemine ehk pesitsustulemuste kontroll viidi läbi 15.-19.07. Selle inventuuri käigus loeti pojad üle, rõngastati ja kaaluti.

Karula rahvuspargis on kalakotkad ja must-toonekured leidnud endale head pesitsuskohad. Seda eriti kalakotkas, kellel peale sobivate pesitsuspaikade on siin ka hea toidubaas. Ehk sellepärast elabki 10% Eesti kalakotkastest meil. Nii soodus ei ole meie kant must-toonekurele. Määrab ju mingi liigi esinemissageduse piirkonnas toitumistingimuste headus. Armastab ta ju rohkem toitu otsida vooluveekogude ääres, mida meil ei ole palju.

Must-toonekurg esines Karulas ka 2001. aastal vähemalt neljas kohas. Kolmest teadaolevast pesast aga ei lennuvõimestunud ühtegi poega. Kahes pesas pesitsemine ebaõnnestus - mõlemas oli nugis pojad ära söönud ja kolmandasse pessa polnud munetud, kuigi pesa oli asustatud. Seega on sama seis juba teist aastat järjest. Kui nii edasi läheb, on Karula peagi ilma must-toonekureta.

Olukorra parandamiseks plaanime läbi viia pilootprojekti metsnugise arvukuse reguleerimiseks must-toonekure pesapaikade ümber. Sama probleem on ka mujal Eestis.

Eestis tervikuna oli aasta 2001 viimase 10 aasta skaalas pesitsusedukuselt kolmas, seega üsna hea. Ometi polnud seegi piisav, et oma populatsiooni säilitada siinsete poegade arvuga. Välja on arvatud, et keskmiselt peaks sel juhul pesitseva paari kohta lendu minema vähemalt 1,4 poega, viimase aasta keskmiseks saame vaid 0,86! Tõenäoliselt tuleb meie populatsioonile mujalt täiendust, muidu oleks see juba kokku kuivanud.

Karula kalakotkastel kujunes viimane aasta küllalt edukaks. Neljast pesast läks lendu kokku 9 poega, vaid üks pesa jäi asustamata. Et kalakotkas ehitab pesa männi latva, siis võivad tugevad tormi-iilid neile kurja teha. Nii juhtus ka sellel aastal. Ühest pesast oli osa 17. juuli tormis osa alla varisenud ja koos sellega ka mõlemad seal olnud pojad. Tänu Karula RP järelvalvetöötaja Mati Urbaniku kiirele tegutsemisele õnnestus need pojad siiski päästa. Ööpäeva pesa all maas nälginud pojad viis Mati kõigepealt Ähijärve külas elava endise loomatohtri Nummert Hugo poole arstlikuks ülevaatuseks. Seal said nad ka üle mitme päeva esimese eine mis koosnes Hugo abikaasa Mallise poolt püütud värskest kalast. Öö veetsid kalakotka pojad Mati pool keldris. Hommikune pruukost koosnes juba külmikust leitud kalast, mida jagus ka pessa kaasaandmiseks. Kaks ööpäeva peale allakukkumist viisime pojad taastatud pessa tagasi. Vanalinde me siis seal enam ei näinud ja oli väike kahtlus, et nad on pesa juba hüljanud. Kaks päeva hiljem asja kontrollides selgus, et kõik on korras, vanad kotkad olid pojad omaks võtnud. Augusti algul lendasid päästetud pojad omil tiivul. Loodame, et nad leiavad paari aasta pärast endale pesapaigad kuskil ohutus kohas.

Karula RP konnakotkastel polnud eriti edukas aasta. Ühes pesas oli poeg. Mõlemad ülejäänud teadaolevad pesad olid ilma asustatismärkideta. Konnakotkaid oli näha saagijahil põldude kohal, saagi (hiired) arvukus osutus madalaks. Seepärast pidid nad rohkem jahil käima.

Urmas Sellis, LKÜ "Kotkas"

KARULA HOIU ÜHING ON AMETLIKULT OLEMAS

Karula Hoiu Ühingu asutamiskoosolekust on nüüd mõnda aega möödas ja vahepeal üht-teist juhtunud. Vastavalt asutamiskoosoleku otsustele on täiendatud põhikiri, vormistatud asutamiskoosoleku protokoll ja koostatud asutamisleping, millele koguti kõigi asutajate allkirjad. Võru notari juures vormistati avaldus MTÜ registrisse kandmiseks ja juhatuse liikmete allkirjanäidised. Samuti on loodud MTÜ pangaarve Hansapangas ja tasutud riigilõivud registrisse kandmiseks. Pangaarvele saab hakata üle kandma asutamismaksu - 50 krooni. Arveldusarve number on 221017601967. Karula Hoiu Ühingu asutamiskoosolekust on nüüd mõnda aega möödas ja vahepeal üht-teist juhtunud. Vastavalt asutamiskoosoleku otsustele on täiendatud põhikiri, vormistatud asutamiskoosoleku protokoll ja koostatud asutamisleping, millele koguti kõigi asutajate allkirjad. Võru notari juures vormistati avaldus MTÜ registrisse kandmiseks ja juhatuse liikmete allkirjanäidised. Samuti on loodud MTÜ pangaarve Hansapangas ja tasutud riigilõivud registrisse kandmiseks. Pangaarvele saab hakata üle kandma asutamismaksu - 50 krooni. Arveldusarve number on 221017601967.

Mõned päevad tagasi sai KHÜ ametlikult Tartu Maakohtu registriosakonnas registreeritud. Sügisel

peaks toimuma uus Üldkoosolek, mille aja täpsustame registrist vastuse saamisel. NB! Et järgmisel Üldkoosolekul peaks olema arutlusel ja kinnitamisel ka ühingu EDASINE TEGEVUS-KAVA oma eesmärkide elluviimisel, palume kõiki asutajaid oma ettepanekuid ja ideid sel teemal kirja panna ja saata Juhatuse liikmetele, et nende põhjal saaks koosolekuks tegevuskava mustandi koostada. Samal teemal korraldatakse koosolek ka Rahvusparki töötajate hulgas, et nendepoolset nägemust parki hetkeseisust ja vajadustest saada.

Karula Hoiu Ühingu Juhatusega saab kontakteeruda järgmiselt:

Kristi Kalve - Juhatuse esimees : 053 909 709,
e-mail:kaikamundi@hotmail.ee; Kärg Kama: 051 42 117,
e-mail: karg@elfond.ee; Henno Peegel, 051 67 801,
e-mail: henno.karulapark@mail.ee

Juhatusale saab kirjutada Karula Rahvusparki aadressil: Võrumaa, Antsla vald, Ähijärve, indeks 66405.

Ootame aktiivset ettepanekute tegemist edasise tegevuse suunas.

Henno Peegel, KHÜ juhatuse liige, Karula RP maa- ja planeeringuspetsialist

RIIGIMETSA MAJANDAMISE KESKUSE KÜSITLUSEST

Paljudele Teile on kindlasti postkasti tulnud kiri Riigimetsa Majandamise Keskusest. Püüan siinjuures asja natuke seletada.

Vastavalt kaitstavate loodusobjektide seadusele ja keskkonnaministri määrusele "kaitseala piires asuva kinnisasja vahetamise kord" on võimalik kaitsealal olevaid maid vahetada vastavalt omaniku soovile. Kuna põhilised maade vahetused toimuvad riigimetsa vastu, siis soovib Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) saada ülevaadet üldisest suhtumisest maade vahetamisse. Samuti soovitakse teada saada, mis

tingimustel ning mis mahus maaomanikud vahetaksid või kas üldse vahetaksid oma maid? Antud teemale selguse saamiseks otsustati Karula rahvuspark võtta näidisalaks- siit siis ka Teile kõigile need kirjad ja küsimused. Küsitluse tulemusi arvestades saab üles leida vahetamisprotsessi kitsaskohad ning leida probleemidele lahendused.

Kordan veelkord, et tegemist on küsitlusega ning loodan Teie kõigi mõistvale suhtumisele.

Henno Peegel, maa- ja planeeringuspetsialist

RAHVUSPARGIL ON UUS TEADUSSPETSIALIST

Paljudele on ehk juba teada, et Karula Rahvuspargil on uus teadusspetsialist ja see, et endine spetsialist Rein Drenkhan Rootsi õppima suundus, aga kindlasti huvitab, kes see uus siis on ja kust ta tuleb. Pikk jutt..., ehk lühidalt siis:

- Siiani kaalukama osa elust veetnud Tallinnas ja selle ümbruses;
- Tartus bioloogiat studeerinud ja seal mõned aastad elanud;
- Mõned aastad ka Võrtsjärve ääres limnoloogiajaamas pesitsenud ja kalade hingeelu lähemalt tundma õppinud;

- Sealt samast ka endale "probleemi" külge haakinud, mis Karulasse ja lõpuks Alakonnule vedas.

Ega siis muud kui päikeselist sügist ja meeldivate kohtumisteni.

René Freiberg, Karula Rahvuspargi teadusspetsialist

VÕIMALUSTEROHKE SUVEVAHEAEG KARULA RAHVUSPARGIS

2.-3. juulil olid viiskümmend õpilast ja kümmekond juhendajat ja õpetajat-ringijuhti Karula Rahvuspargi territooriumil jalgrattamatkal. Ööbiti telkides Ähijärve ääres. Põhieesmärk oli jalgrattamatk, kuid tegeldi veel ujumise, sportimise, maalimise, tantsimise ja laulmisega. Karula Rahvusparki tutvustas kohalik elanik Jüri Drenkhan. Loengule järgnes meeolukas viktoriin.

Kevadel käivitus viie noore ettevõtmisel projekt "Võimalusterohke suvevaheaeg", mille eesmärk on tegevusrohke suvi õpilastele, kes soovivad ennast arendada ka suvel ja kellel ei ole alati võimalust maksta kallite ringide ja ekskursioonide eest. Miks mitte saada kogemusi ka ürituste organiseerimise vallas, noortele inimestele kulub taoline praktika alati ära. Meie projekti eesmärk on, et võimalikult palju noori saaks meeldivat ja arendavat tegevust, tegeldes kunstiga, sportides, tantsides, näideldes või matkates.

Tegutsevad mitmed ringid. Juuni alguses käisime ekskursioonil Munamäel ja Kütiorus, kus ka ööbisime. Toimus matk, mille eestvedajaks oli Valdur Raudvassar. Ta tutvustas meile Kütioruga seotud legende ja rääkis kohalikust ajaloost.

Juuli alguses oli meil plaanis jalgrattamatk Karula Rahvuspargi territooriumil. Startisime 2.juuli

hommikul Antsla Gümnaasiumi juurest. Laagrivarustuse saatsime kooli bussiga. Ähijärve äärde jõudmiseks kulus täpselt kaks tundi, läbisime pikas rivis pea kolmekümne kilomeetrise tee. Teel oli meil aega jälgida imelist loodust, mille kulminatsioon oli muidugi Ähijärv ise. Peale spordivõistluste ja ujumise saime me palju teadmisi, mida jagas meile kogu oma elu Karulas elanud mees Jüri Drenkhan. Saime teada, et rahvuspargi territooriumil on nelikümmend järve ja Ähijärv on nendest kõige suurem. Kuulsime hulgaliselt legende Vana-Antsla ja Karula parunite kohta. Saime ülevaate kaladest ja lindudest ja palju muud. Järgmisel päeval matkasime Peräjärvele, kus loojuva päikese taustal nägime luigeperet.

Selleski ürituses ei puudunud lauluvõistlus, sportmängud, lõkkeõhtu ja kauni looduse maalimine. Kõigile jagus tunnustust ja auhindu.

Organiseerijate poole pealt oli väga huvitav. Nägime, mis on sellise ürituse organiseerimise ohud ja raskused, algatusrühma ühine hinnang üritusele oli "super", oleme kindlasti nüüd palju targemad, tervemad, sõbralikumad ja omandanud praktilisi matkatarkusi. Ees on veel mitmeid ettevõtmisi antud projekti raames. Käesolev projekt on ellu viidud Euroopa Ühenduse programmi Euroopa Noored toetuse abil.

Algatusrühma nimel **Ere Raudsepp**

CARITASE KEELE LAAGRID KARULAS

Lõppeval suvel toimusid Karula Rahvuspargi territooriumil MTÜ Eesti Caritase eesti keele laagrid lastele, koostöös Integratsiooni Sihtasutuse ja Kaikamäe Seltsiga. Laagrivahetusi oli kokku kuus, kestvusega 12 päeva, igas neist osales 20 last, pooltel lastel emakeeleks eesti keel, ülejäänud lapsed kuulusid vähemusrahvuste esindajade hulka (tatarlased, ingerlased, tšuvašid, aserbaidžaanid, Siberi eestlased, marid jne.), kes küll oma emakeele asemel tarvitasid vene keelt. Laagrid viidi läbi kahes kohas, Mundi talus, kus elati rehes ning aidas ja Kaikamäel koolimajas, praeguses külarahva kogunemispaigas.

Suurem osa laagrites osalenutest olid linnalapsed Tallinnast ja Ida - Virumaalt, kellele maakeskkond igapäevasest olemisruumist erinev. Laagrite eesmärgiks oli õpetada eesti keelt ja arendada erinevatest rahvustest laste vahel omavahelist arusaamist.

Käidi palju matkamas nii kohalike teejuhtidega kui ka omal käel maad avastamas. Liiguti ringi Mundi mäe ümbruse kultuurmaastikul (vanades karjakoplites, taluteedel). Saadi teada, et talu ei ole ainult maja vaid talul on ka maastikul piirid ja märgid. Käidi Saarljärvede ümbruses ning Kaanikojas. Saarljärve talu peremees valdas lastele taluminevikust ja kaanidest vestmist nõnda hästi, et kui jutud otsa lõppesid ei tahtud õuemurult minema hakata. Matkad Peräljärve metsarajal tõid metsa lastele lähedale. Suuri ja väikseid sündmusi jagus igasse laagrivahetusse, alustades omal jalal Haabsaare poes "nänni" järel käimistest ja lõpetades Tuhka suitsusaunas vihakeretäitega; sinna vahele jäid vanade laulumängude õppimine ning diskod rehealuses;

õhtused istumised lõkke ääres koos saiaküpetamise ja savipõletamisega. Sibula järve ääres ei tea kust ootamatult ilmunud suur sarveliste kari, mille eest suurem osa kabuhirmus jooksu pani; laagrilapse norskamine telgis, mis tekitas kasvatajas kindla veendumuse karude võimalikkusest Karulas ja veel palju muud. Tehti ka mõned harjutused iseseisvaks eluks maal, nagu näiteks: lehma udarast sikutamine, naabertalu seale toidujäänuste kärutamine, pidev enese asukoha määramine kaardil ja omakäelise ümbruskonna kaardi koostamine ning päeviku pidamine. Laagri käigus omandasid lapsed praktilist keelt, piirdus ju paljude laste eesti keele oskus vaid mehaailiselt omandatud lugemis- ja kirjutamisoskusega, ise sealjuures arusaamata omandatu tähendusest, pisut õnnestus ka maakeskkonda lähendada.

Laagri lõppedes oli enamusel kahju lahkuda, taheti kindlasti tagasi tulla.

Suur tänu kõigile inimestele, kes väikestele suurtele inimestele oma aega pühendasid ning aitasid elu Karulas õpetliku ja huvitava näha.

Kristi Kalve, MTÜ Eesti Caritas projektijuht

Lisa: Eesti Caritas tegutseb alates 1996 aastast. Eesti Caritas on Caritas Internatsionalis`e ülemaailmse headegevusorganisatsioonide võrgustiku liige, millesse kuulub veel 153 organisatsiooni ning regionaalse Caritas Europa liige. Eestis on Caritas tegevus suunatud sotsiaalse tõrjutuse tõttu kannatavate laste toetamisele ning keskkonnahoiule.

HARULDASI LOOMA- JA LINNULIIKE KARULA RAHVUSPARGIS

Jätkame Karulas elutsevate II kategooria kaitsealuste loomade ja lindude tutvustamisega. Täna juttu alustame eelmises lehe numbris käsitletud rukkirääguga küllalt sarnase täpikhuiguga.

Täpikhuik meenutab oma välimuselt rukkirääku, kuid on temast veidi väiksem. Ka on ta kiire jooksja, lendu tõuseb väga harva. Erinevalt räägust on tal tumehall roostja tooniga üldvärv paiguti esinevate valgete tähnide ja mustade triipudega. Looduses pole teda sugugi kerge märgata, sest ta elab pilliroo-, tarnatihnikutes või põdsastikes ja pealegi on ta öise eluviisiga. Kõige parem on teda leida tema häälsuse järgi. Iseloomulik "ütt-ütt-üti" häälsuse järgi on ta saanud endale mitmeid rahvapärased nimesid. Enamlevinud nendest on ütt, järveütt, vesivutt, jutitaja. Pesa ehitab täpikhuik maapinnale või kuivemale kühmule, vahel ka veest ümbritsetud tarnamättale. Reeglina võime tema pesa leida järvede, jõgede, soode või märgade niitude ääres. Pessa muneb emaslind 7 kuni 12 muna. Poegi toidavad mõlemad vanemad koos. Pojad on pesahülgaajad, kiiresti õpivad eluga iseseisvalt toime tulema. Eestis pesitseb 1...2 tuhat haudepaari, arvukus Karulas ei ole eriti kõrge, kõigub nii 5 kuni 10 pesitseva paari vahel.

Hüüp on ronga suurune musta selja ja pealaega, mujalt halli-, kollase ja pruunikirju lind. Eestis on ta vaid kohati esinev ja väiksearvuline. Sama kehtib ka Karula rahvuspargi kohta. Meil pesitseb väga harva. Viimase Karula rahvuspargi linnustiku seire andmete põhjal ongi ta kantud

läbirändajate hulka. Vanarahvas on seda lindu nimetanud ööhirmutajaks ja sookuradiks. Need nimed on tingitud hüübi iseloomulikust valjust madalast kärisevast häälest, mis kostab mitme kilomeetri peale. Ka on arvatud et see lind toob endaga kaasa pahandusi. Tegelikult on see lihtsalt üks ebausku mida ei tasu tõsiselt võtta. Selle põhjuseks võib olla hüübi varjatud eluviis, sest ta tegutseb ainult videvikus ja ööhämaruses. Kui inimene ei näe, kes neid hirmutavaid hääli teeb, siis hakkab igasuguseid õudusi välja mõtlema.

Hüüp elab veekogude kallastel roostikes. Huvitav on tema käitumine hädaohu korral: sirutab pea välja ja jääb liikumatult seisma, jäljendades niimoodi kuivanud pilliroo kimpu. Kurnas tavaliselt 3-5 muna, millest vähem kui kuuga kooruvad pojad, kes juba paari nädala möödudes ronivad pesast välja ja kahekuuselt õpivad lendama. Põhitoidu moodustavad kalad. Oktoobri algul lendavad hüübid Lõuna-Euroopasse või Aafrikasse talvituma. Seal nad saavad juba aprilli algul tagasi. Rändab tavaliselt üksinda.

Jätkub järgmises numbris.

**Kasutatud kirjandus: "Kotkaste ja musttoonekure inventuur Karula rahvuspargis" T. Evestus, U. Sellis;
"Karula rahvuspargi linnustikust" E. Leibak
"Eesti linnuatlas" O. Renno.**

Mati Urbanik, Karula Rahvuspargi
järelvalvetöötaja

MAASTIKUHOOLDUSE KONKURSS

Meeldetuletuseks kõigile rahvuspargi elanikele, et Karula Rahvuspark kuulutas 18.04.2001.a. välja maastikuhoiduse konkursi. Seni on registreerunute arv minimaalne- seda suurem võimalus tulla auhinnalisele kohale. Ootame kõigi talude aktiivset osalemist! Registreeruda saab kuni 10.oktoobrini 2001. Konkursil osalevate tööde

teostamise lõpptähtaeg on mardipäev, 10. november 2001. Konkursi tingimused ja blanketid on kõigile saadetud. Tingimustega saab tutvuda ka rahvuspargi kontoris või võttes ühendust tel. (078) 28 350 või 051 67801.

Henno Peegel, maa- ja planeeringuspetsialist

VANARAHVA KOMBÕQ

Ku mihklipääväs (29.sept.) mõts rohiline om, sis jüripääväs haina ei olõq. Tulõ pikk ja külm kevväi.

Mihklipääväs tapõti oinas. Söögiq olliq ka lambalihast: sült', praadiq, ütepaasöögiq.

Mihklipääväs võinuq kartli jo keldrin ollaq.

Viinakuu tõsõs pääväs (2.oktoobris) pidiveq kangõmbil põllupedäjeil põllutüüq tettü olõma.

Jutustanuq Laine Roht, sündünü 1927.a.

INFORMATSIOON

5.-6. okt 2001.a. algusega kell 10.00 toimub Karula rahvuspargis Ähijärvel **TRADITSIOONILISE E HITUSE KOOLITUS**. Põhiteemaks vanade palkhoonete taastamine: palkide vahetus, hoone lahtivõtmise; suitsusauna erinevate kerisetüüpide tutvustamine. Kohal lektorid ja meistrid. Koolitus on tasuta. Info ja eelregistreerumine Karula Rahvuspargi telefonidel (078) 28 350, 05 251 552, e-mail karulapark@hotmail.ee.

Korraldajad: Karula Rahvuspark, Karula Hoiu Ühing.

EKSKURSIONILE MATSALU LOODUSKAITSEALALE

Novembrikuus on rahvuspargi elanike jaoks planeeritud kahepäevane tasuta õppereis Matsallu. Ideeks on tutvustada looduskaitseala ja kohalike elanike koostöövõimalusi, sealhulgas sealsete pool-looduslike niitude hooldamist, kohalikku käsitööd ja kultuuri. Täpsem info pannakse välja oktoobrikuu jooksul. Kohtade arv on piiratud, osalussoovist teatada Karula Rahvuspargi telefonil.